

Ammattilaisen opas

Suomeen saapuvien lasten
ja nuorten Turvavihon käyttöön

Pesäpuu on lastensuojelun kehittämissyhteisö, jonka tehtävänä on lisätä lasten ja heidän läheistensä hyvinvointia lastensuojelussa. Toimintamme perustuu vahvaan kumppanuuteen ja tuotamme lasten ja nuorten omiin kokemuksiin perustuvia ja kehittämissyöissä syntyviä toimintamalleja, tietoa, materiaaleja ja koulutuksia. Pesäpuun materiaalit tunnistaa rekisteröidystä tavaramerkistä LUPAUS LAPSELLE®.

Toimintamme on yleishyödyllistä.

Copyright © 2023 Pesäpuu ry
All rights reserved
Pesäpuu ry

Toimitus: Saga Luoma, Johanna Barkman, Johanna Liukkonen,
Liisa Järvilehto ja projektin ideointiryhmä
Kuvitukset: Saga Luoma
Taitto: Anu Flinck ja Saga Luoma
Kustantaja: Euroopan unioni & Euroopan neuvosto
ISBN 978-952-7208-81-6

www.pesapuu.fi

LASTENSUOJELUN
KEHITTÄMISSYHTEISÖ

Co-funded
by the European Union

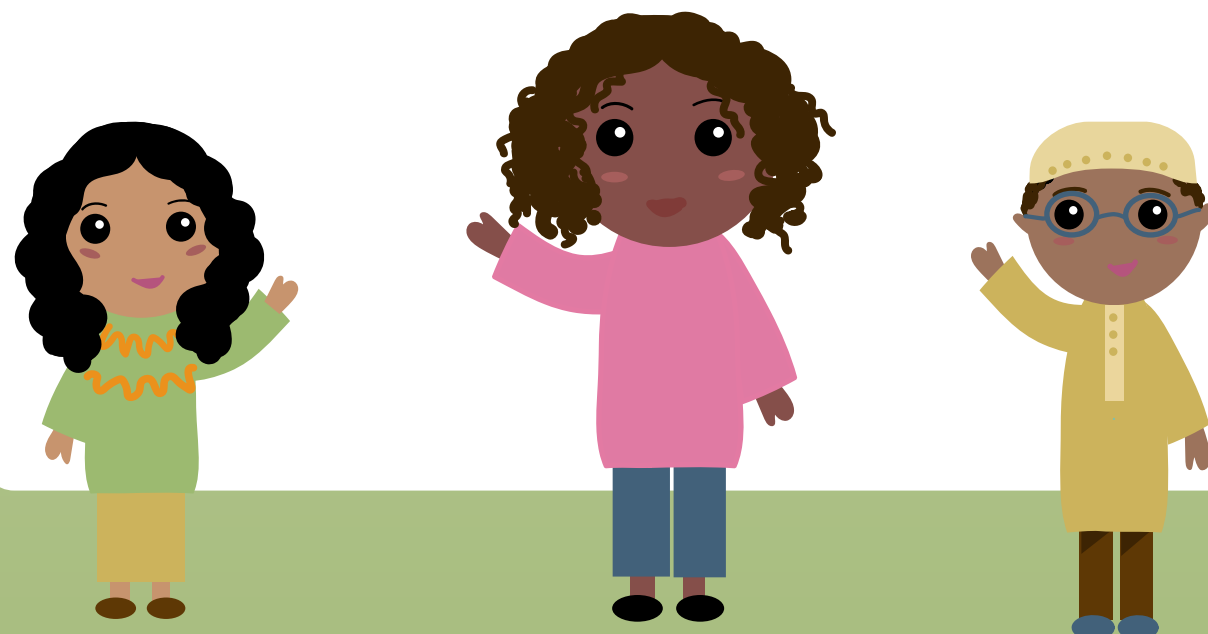
Co-funded and implemented
by the Council of Europe

Tämä julkaisu on tuotettu Euroopan unionin ja Euroopan neuvoston taloudellisella tuella. Julkaisun sisällöstä vastaavat yksinomaan sen kirjoittaja(t). Julkaisussa esitetyt näkemykset eivät millään tavoin edusta Euroopan unionin tai Euroopan neuvoston virallista kantaa.

This publication was produced with the financial support of the European Union and the Council of Europe. Its contents are the sole responsibility of the author(s). Views expressed herein can in no way be taken to reflect the official opinion of the European Union or the Council of Europe.

Sisällysluettelo

1 Johdanto	4
1.1. Alkusanat	4
1.2. Tämä opas	5
1.3. Turvavihko	5
2 Hyvä tietää ennen Turvavihko-työskentelyä	7
2.1. Suomeen tulleiden lasten haavoittuva asema	7
2.2. Mitä ottaa huomioon, kun puhutaan lapsen kanssa väkivallasta?	8
2.3. Neljä kohtaa lapsen vakavasti ottamisesta ja aidosta kuuntelusta	9
3 Vinkkejä Turvavihon tehtäviin	11
Linkit muihin materiaaleihin	18

1 Johdanto

1.1. Alkusanat

Jokaisella lapsella on oikeus elää turvassa kaikilta väkivallan muodoilta ja saada tarvittaessa apua väkivaltakokemusten käsittelyyn.

Suomi on sitoutunut **lastenoikeuksien sopimuksessa** suojelemaan lapsia ja takaamaan heille turvalliset elinolosuhteet. Euroopan neuvoston yleissopimuksessa (**Lanzaroten sopimus 2011**) Suomi on sitoutunut ehkäisemään ja torjumaan lapsiin kohdistuvaa seksuaalista riistoa ja ehkäisemään seksuaalista hyväksikäyttöä sekä suojelemaan lapsiuhrien oikeuksia. Lisäksi olemme sitoutuneet toimimaan kansallisesti ja kansainvälisesti seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan. Kolmantena tärkeänä kansainvälisenä sopimuksena (**Istanbulin sopimus**) Suomi on sitoutunut puuttumaan naisiin ja lapsiin kohdistuvaan väkivaltaan. Nämä sopimukset velvoittavat meitä ulottamaan suojelun ja tuen kaikkiin lapsiin heidän kulttuuristaan, uskonnostaan tai ihonväristään riippumatta.

Lapsille ja nuorille suunnattu TURVAVIHKO linkittyy vahvasti kaikkiin näistä sopimuksista. Suomen yhtenä toimenpiteenä sopimusten toimeenpanossa on kansainvälisen Barnahus-toimintamallin kehittäminen (esim. **Lanzaroten sopimuksen toimeenpanosuunnitelma 2022-2025**). Suomessa Sosiaali- ja terveysministeriö rahoittaa 2019–2025 mallin kehittämistä ja juurruttamista. Barnahus-mallissa tehostetaan lapsiin kohdistuvien väkivaltaepäilyjen selvitysprosesseja sekä väkivaltaa kokeneiden lasten tukea ja hoitoa. THL koordinoi kansallista kehittämistä. Tämän oppaan rahoittajana on toiminut kansainvälistä Barnahus-toimintaa tukeva Euroopan unioni.

Suomeen saapuvat lapset ovat erittäin haavoittuvassa asemassa. He ovat voineet kokea väkivaltaa kotimaassaan, matkalla Suomeen tai täällä asuessaan. He ovat voineet olla myös väkivallan todistajia tai toimia itse toisia vahingoittavalla tavalla. Ammattilaisten tehtävänä on luoda uskoa siihen, että väkivallasta voi selvitä ja siitä saa puhua. Palvelujärjestelmämme voi olla ensi kertaa palveluihin tulevalle hankala hahmottaa. Monilla hyvinvointialueilla luodaan parhaillaan palvelupolkujen kuvauksia väkivaltaa kokeneille. Ne ovat hyvä tuki myös ammattilaisen työlle.

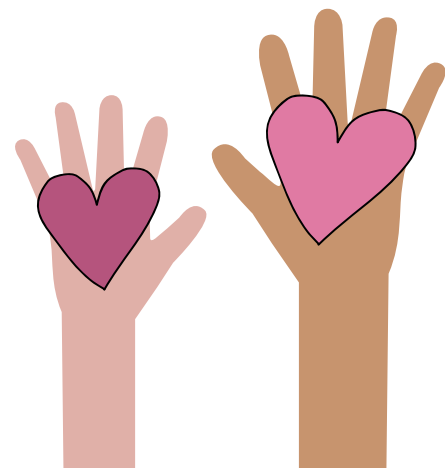
Kiitos kun olet luomassa turvallisempaa huomista ja rakennat toivoa työlläsi!

Sini Stolt

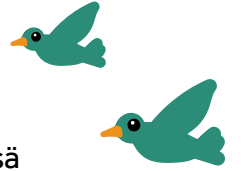
Johtava asiantuntija
Barnahus-hanke
Terveysten ja
hyvinvoinnin laitos

Liisa Järvillehto

Oikeuspsykologi
Barnahus-hanke
HUS, Lasten ja nuorten
oikeuspsykologian yksikkö

1.2. Tämä opas

Tämän oppaan tarkoituksena on auttaa ammattilaisia ottamaan käyttöön maahanmuuttaja-, turvapaikanhakija- ja pakolaislapsille tarkoitettu **Turvavihko**. Turvavihko on materiaali, jonka lapsi saa saavuttuaan Suomeen. Tässä oppaassa **lapsilla** tarkoitetaan kaikkia alle 18-vuotiaita.

Voit olla jo kokenut ammattilainen, joka on työssään tottunut käsittelemään väkivaltaa lasten kanssa. Silloin tämän oppaan teksti voi olla sinulle vanhan kertaamista. Suositeltavaa on kuitenkin tutustua tähän oppaaseen ennen Turvavihon käyttöä lapsen kanssa. Oppaan lopussa on myös hyödyllisiä linkkejä, joiden avulla voi päivittää omaa osaamista.

Tämä opas

1. Antaa valmiuksia Turvavihon käyttöön Suomeen tulleiden eri-ikäisten lasten kanssa.
2. Syventää ymmärrystä kriisialueelta tulevia lapsia kohtaan.
3. Kannustaa käsittelemään lapsen kanssa hänen oikeuttaan fyysiseen koskemattomuuteen.

1.3. Turvavihko

*Turvavihko on keskusteluväline
– apu vaikeiden teemojen käsittelyyn
juuri Suomeen tulleen lapsen kanssa.*

Turvavihko on tarkoitettu Suomeen saapuville kouluikäisille lapsille ja nuorille materiaaliksi, joka tukee heidän turvataitojaan. Turvavihon kanssa työskentelyn myötä lapselle muodostuu käsitys siitä, mistä ja miten apua voi saada, jos hän on kohdannut tai kohtaa väkivaltaa.

Vihkoa on tehty Euroopan unionin ja Euroopan neuvoston kanssa toteutettavan **Barnahus-**kehittämistyön yhteydessä, jonka tarkoitus on mm. tukea seksuaaliväkivallan kohteeksi joutuneita lapsia sekä ennaltaehkäistä lapsiin kohdistuvaa seksuaalista häirintää ja seksuaaliväkivaltaa.

Turvavihkoa voi käyttää esimerkiksi vastaanottokeskuksessa, valmistavalla luokalla tai lastensuojelussa. Se soveltuu ympäristöihin, joissa lapset eivät puhu suomea tai harjoittelevat sen puhumista. Turvavihkoa suositellaan ensisijaisesti käytettäväksi kouluikäisten lasten (7-15v.) kanssa, mutta ammattilaisen harkinnan mukaan ja lapsen kehitystasosta riippuen sitä voi hyödyntää työskentelyssä myös tätä nuorempien tai vanhempien lasten kanssa.

Turvavihossa esitellään tunne- ja turvataitoja, käsitellään lapsen oikeutta olla turvassa väkivallalta ja rohkaistaan lasta tarvittaessa hakemaan apua, jos hän on kokenut tai

tulevaisuudessa kohtaa väkivaltaa. Suomen järjestelmä on uusi ja erilainen lapsen kotimaahan verrattuna. Eri ammattilaiset voivat tuntua hänelle hyvinkin vierailta, minkä takia Turvavihko esittelee myös Suomessa toimivien ammattilaisten rooleja ja tehtäviä.

Kaikilla lapsilla on oikeus saada tietoa ja tulla suojelluksi häirinnältä, houkuttelulta ja väkivallalta. Tieto auttaa lasta ilmaisemaan paremmin tarpeitaan ja suojelemaan itseään sekä hakemaan tarvittaessa apua turvallisilta aikuisilta. Turvavihon tarkoitus on auttaa sekä ammattilaista että lasta turvallisuuden ja väkivallan teemoja käsitellessä.

Turvavihko-työskentelyn tärkeimmät tavoitteet:

- Lapselle tulee tunne, että hänen asioistaan ja hyvinvoinnistaan välitetään.
- Lapsi oppii tunnistamaan väkivaltaa sekä suojelemaan itseään uhkaavissa tilanteissa.
- Lapsi ymmärtää, että Suomessa on ammattilaisia, joiden työ on auttaa lapsia ja perheitä, myös maahan juuri saapuneita.
- Lapsi tietää, ketkä häntä voivat auttaa ja rohkaistuu hakemaan apua aikuiselta sitä tarvitessaan.

"Ammattilaisilla on suuri mahdollisuus vaikuttaa nuoreen. Siihen, miten nuori ajattelee kokemuksista, syyllistääkö hän itseään entistä enemmän (sitä hän todennäköisesti tekee jo muutenkin) vai yrittääkö hän uskoa toisenlaista versiota ja omaa syyttömyyttä. Ajattelen, että ammattilaisilla on myös rooli siinä, auttavatko nuorta paikkaamaan rikottuja rajoja, vai jääkö niihin ammottavia aukkoja, joista pääsee tulevaisuudessakin ihmisiä satuttamaan ja rikkomaan."

Nimetön nuori, Seksuaaliväkivalta – kertominen, auttaminen ja ennaltaehkäisy, Pesäpuu ry 2022

2 Hyvä tietää ennen Turvavihko-työskentelyä

2.1. Suomeen tulleiden lasten haavoittuva asema

Suomeen saapuvat alaikäiset lapset ovat haavoittuvassa asemassa monesta syystä. Etenkin pakolais- ja turvapaikanhakijalapsset ovat saattaneet joutua kokemaan, todistamaan tai tekemään väkivaltaa. Usein he ovat joutuneet näkemään toisten ihmisten kärsimystä ja hätää tai matkaamaan yksin pitkiä aikoja ilman aikuisten tukea. He ovat kotimaassaan tai pakomatalla voineet kokea jopa erittäin traumaattisia kokemuksia, kuten kidutusta, kidnappauksia, läheisten kuolemia ja seksuaaliväkivaltaa, ja nämä kokemukset voivat lisätä heidän haavoittuvuuttaan.

Turvapaikanhakijoista ja pakolaisista noin 15-25 % kärsii erilaisista mielenterveys-

häiriöistä (THL). Heillä ilmenee posttraumaattista stressiä, masennusta ja ahdistusta. Paetessaan maasta toiseen, lapset voivat joutua hyväksikäytetyiksi monella eri tavalla.

Uudessa maassa avun hakeminen sekä oikeanlaisen avun piiriin pääseminen voi olla vaikeaa. Hankaluutta tuottaa puuttuva kielitaito sekä vaikeus ymmärtää uusia lakeja ja toimintatapoja. Maahanmuuttajat eivät usein tiedä tarpeeksi siitä, mistä ja millaista apua he voivat Suomessa saada. He myös saattavat ohjautua eri palveluihin kuin missä heidän tarvitsemaansa apua tarjotaan, tai he eivät hakeudu avun piiriin ollenkaan. Kriisialueilta tulevilla ihmisillä voi myös olla alhainen luottamus viranomaisiin.

Vinkkejä:

Ilman huoltajaa tulleiden turvapaikkaa hakevien lasten ja mielenterveyden tukemiseen:

- Luo luottamuksellinen, turvallinen ja rohkaiseva ilmapiiri
- Kiinnitä huomiota lapsen oman äänen kuulumiseen
- Hyödynnä moniammatillista ja verkostojen välistä yhteistyötä esimerkiksi alaikäisen oppilaitoksen, asumisyksikön ja lastensuojelun ammattilaisten välillä
- Tue lasten kiinnostuksen kohteita ja vahvuuksia
- Kohtaa jokainen lapsi omana itsenään ja kiinnostu juuri hänen ajatuksistaan ja toiveistaan

Maahanmuuttaja- ja pakolaistaustaisten asiakkaiden kohtaamiseen:

- Huomaa yksilö kulttuurisen ja uskonnollisen taustan takaa
- Varaa tapaamisiin joustavasti aikaa
- Selvitä huolellisesti asiakkaan taustat
- Työskentele tarvittaessa tulkkivälitteisesti
- Puhu selkosuomea
- Selitä, perustele, ja varmista molemminpuolinen ymmärrys

Lähde: THL

2.2. Mitä ottaa huomioon, kun puhutaan lapsen kanssa väkivallasta?

Turvavihon yhtenä tavoitteena on käsitellä lapsen kanssa hänen mahdollisesti kokeemaansa väkivaltaa. Lapselle voi olla vaikeaa kertoa häneen kohdistuneesta väkivallasta tai tunnistaa tekoja väkivallaksi. Kertominen on vaikeaa varsinkin silloin, jos väkivallan tekijä on huolta pitävässä roolissa hänen elämässään tai muutoin tuttu. Myös kulttuuritausta voi vaikuttaa kertomisen vaikeuteen. Esimerkiksi etenkin miehiin kohdistuva seksuaaliväkivalta on monessa kulttuurissa, osin Suomessakin, vielä niin suuri tabu, että se estää miespuolisia uhreja kertomasta kokemastaan väkivallasta.

Myös lapsen kokemus turvattomuus voi vaikeuttaa mahdollisista väkivaltakertomuksista kertomista. Turvattomuutta voi aiheuttaa luotettavan aikuisen puuttuminen lapsen elämästä tai lapsen kokemus pelko siitä, että hänen kertomansa asiat leviävät koko yhteisön tietoon. Ammattilaisen onkin tärkeä luoda turvallinen ilmapiiri, jossa lapsi voi rohkaistua jakamaan kokemuksiaan sekä pystyy ottamaan vastaan tarvitsemaansa tukea. Lapsi aistii, onko ammattilainen kohtaamisessa aidosti läsnä. Lapsen kohtaamisessa tärkeää on huomioida mitä tunteita itse välittää lapselle. Ammattilainen voi toimia osaltaan lapselle turvallisena aikuisena, joka osoittaa huolenpitoa ja välittämistä.

Aikuisen tulee välittää lapselle tunne, ettei väkivallan uhriksi joutumisessa ole mitään

hävettävää. Usein lapsilta puuttuu tietoisuus siitä, että väkivalta ei ole koskaan uhrin syytä. Väkivallan uhrille on oleellista sanottaa, ettei hän ole tehnyt mitään väärää. Lapselle voi toistaa, että ammattilainen on hänen puolellaan eikä häntä vastaan. Lisäksi lapsi voi tarvita asian käsittelyyn psykologin keskusteluapua sekä mahdolliseen oikeusprosessiin tukea ja oikeusapua, joista on hyvä myös kertoa hänelle.

Jos lapsella ei ole riittävästi tietoa ja ymmärrystä siitä, millaista on hyvä ja turvallinen kosketus ja millaiset teot ovat sallittuja, hän ei välttämättä ymmärrä kokeneensa väkivaltaa. Aikuinen on saattanut käyttää esimerkiksi seksuaaliväkivaltaa leikin varjolla, mikä hämmentää lasta ja voi saada hänet uskomaan, että seksuaaliväkivalta on normaalia ja hyväksyttävää.

Väkivallan tekijä on voinut toistuvasti käskä lasta pitämään tapahtunut salassa ja uhanut, että lapselle tapahtuu pahoja asioita, jos hän kertoo siitä. Jos lasta uhkaillaan, kiristetään ja painostetaan pitämään väkivaltaa salaisuutena, hän kokee vielä enemmän pelkoa ja ahdistusta. Lisäksi väkivaltaa kokenut lapsi saattaa kokea olevansa yksin ja ajatella, ettei kukaan voi ymmärtää tai auttaa häntä. Hän voi pelätä, ettei häntä uskota, että hänen kertomaansa pidetään keksittynä, tai että ulkopuoliset aikuiset asettuvat tekijän puolelle.

Joskus lapset, jotka ovat joutuneet kokemaan väkivaltaa, ovat itse myös todistaneet väkivaltaa tai olleet väkivallan tekijöinä. Monet eri roolit hankaloittavat väkivallan käsittelyä, kun väkivallan kokemuksiin sekoittuu syyllisyyttä ja häpeää. Kokemastaan väkivallasta voi olla vaikeampi kertoa, jos on itsekkin käyttänyt

väkivaltaa. Ammattilaisen on tärkeää viestiä, että Suomessa halutaan auttaa kaikkia, myös heitä, jotka ovat satuttaneet toisia.

Ammattilaisen on tärkeä viestiä, että hän ei syytä lasta mistään vaan haluaa selvittää, mitä lapselle on tapahtunut.

"Lapselle on tärkeää, että aikuinen uskoo häneen, varsinkin silloin, jos hän ei pysty itse itseensä uskomaan. Jonkun pitää uskoa, ettei lapsi luovuta. Aikuisten tehtävä on löytää toivonkipinä mahdolltomaltakin tuntuvista tilanteista."

Lähde: TP8

Katso myös Barnahus-hankkeen työkalu keskusteluun lasten ja nuorten kanssa väkivaltaepäilyistä ja vinkkejä johdattelun keskustelun välttämiseen: <https://barnahus.fi/tyokalu-keskusteluun-lapsen-tai-nuoren-kanssa-vakivaltaepailysta/>

2.3. Neljä kohtaa lapsen vakavasti ottamisesta ja aidosta kuuntelusta

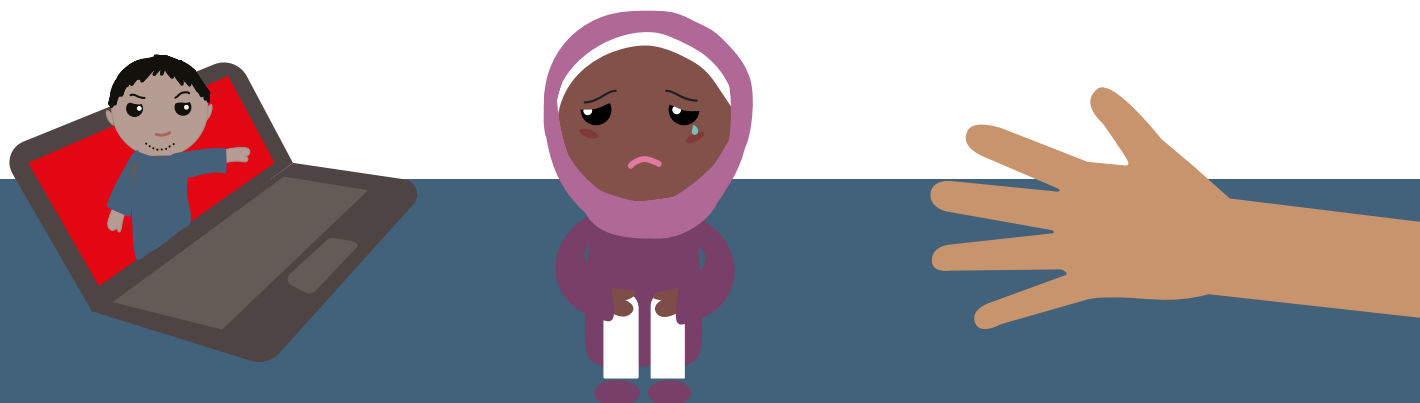
1

Usko lasta.

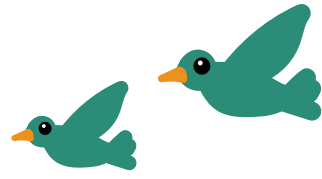
Väkivallan tekijät voivat pyrkiä manipuloimaan uhrejaan esimerkiksi sanomalla että kukaan ei uskoisi heitä tai heitä pidettäisiin valehtelijoina, jos he kertoisivat kokemastaan väkivallasta. Luottamuksellinen, empaattinen ja turvallinen ilmapiiri saa lapsen tuntemaan, että otat hänen sanansa vakavasti.

👍 **Esimerkiksi:** "Uskon sinua. Kiitos, että luotat minuun ja kerroit minulle tämän. Olet todella rohkea ja teit oikein kun kerroit tästä aikuiselle. Olen pahoillani, että sinulle on tapahtunut tällaista."

👎 **Älä epäile tapahtunutta tai kiellä sitä.** Vältä lauseita kuten: "Oletko varma, että se tapahtui noin? Ehkä sattui joku väärinymmärrys" tai "En usko että tuo on mahdollista - ehkä keksit sen."

2

Painota tekijän vastuuta.

Väkivallan uhrin kokevat paljon syyllisyyttä ja häpeää. Siksi on hyvä korostaa, ettei tapahtunut ole millään tavalla ollut lapsen vika.

 Esimerkiksi: "Se ei ole sinun syytäsi. Jos joku tekee sinulle jotain, mikä saa sinut tuntemaan olosi pahaksi, sinä et ole siitä vastuussa. Se henkilö tiesi, että hän teki jotain haitallista tai väärää. Sinun ei tarvitse hävetä tapahtunutta."

 Älä syytä lasta väkivallasta sanavalinnoillasi. Vältä lauseita kuten: "Miksi annoit hänen tehdä noin sinulle? Miksi et lähtenyt? Miksi et sanonut ei? Miksi et ole puhunut tästä aiemmin?"

3

Pysy rauhallisena.

Lapsi voi hätäntyä tai menettää itsehillintänsä kertoessaan väkivallasta, ja hän tarvitsee silloin luotettavan aikuisen, joka pysyy rauhallisena ja tukee häntä.

 Esimerkiksi: "Olet joutunut kokemaan todella vaikeita asioita. Olen tässä kuuntelemassa sinua ja tukemassa sinua. Voit puhua minulle, jos haluat. Mitä muuta haluaisit kertoa minulle?"

 Vältä hätkähtämistä tai ilmaisemasta omaa hätääsi. Ammattilaisilla on hyvä olla paikkoja (esimerkiksi työnohjaus), joissa käsitellä muiden ammattilaisten tai luotettavien henkilöiden kanssa omia tunteita ja ajatuksia. Lapselle on kuormittavaa, jos hän joutuu suojelemaan tai lohduttamaan aikuista, kun hän kertoo omasta väkivaltakokemuksestaan.

4

Ohjaa huomio mahdolliseen ratkaisuun tai siihen mitä seuraavaksi tehdään.

Lapsi, joka uskaltaa kertoa ammattilaiselle väkivaltakokemuksestaan, tarvitsee ensisijaisesti myötätuntoa, mutta myös tietoa jatkosta. Lapselle tulisi kertoa mitä seuraavaksi tehdään ja miten ammattilainen pyrkii vahvistamaan lapsen elämänhallintaa ja turvallisuutta.

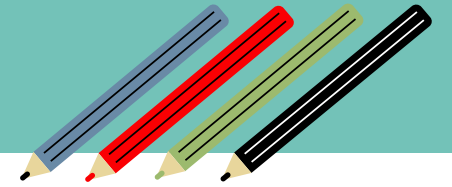
 Esimerkiksi: "Olet ollut todella rohkea kertoessasi tästä. Kiitos kun kerroit minulle. Nyt pyrimme varmistamaan, ettei mitään tuollaista tapahdu enää. Mielestäni meidän olisi hyvä puhua tästä A:n ja B:n kanssa (esim. perheenjäsenet tai tukihenkilöt). Lepää hetki, ja sitten voimme kokeilla X:ää tai Z:ää (toimenpiteet väkivallan toistumisen estämiseksi). Mitä mieltä olet?"

 Älä pidä lasta pelkkänä uhrina. Vaikka lapselle on tapahtunut jotain kauheaa, on tärkeää muistaa ja vahvistaa niitä asioita, jotka tasapainottavat väkivallan negatiivista kokemusta.

Älä lupaa jotain, mitä ei voida toteuttaa. Ole asianmukaisesti valmistautunut, jotta et lupaa lapselle jotain, mitä ei voida tehdä. Koska lapsen kyky luottaa muihin on voinut jo kovasti kärsiä, sinun ei tulisi luoda hänelle vääriä odotuksia.

Vältä lauseita kuten "Korjaamme tämän" tai "Kaikki tulee olemaan hyvin", koska ammattilainen ei pysty näihin asioihin yksin vaikuttamaan. Sitoumusten tulee olla selkeitä ja realistisia, esimerkiksi "Pysyn luonasi, kunnes puhumme perheellesi" tai "A, B ja minä olemme käytettävissäsi, kun haluat puhua lisää."

3 Vinkkejä Turvavihon tehtäviin

Tässä osiossa käydään Turvavihossa olevat sivut ja tehtävät järjestyksessä alusta loppuun. Saat vinkkejä sivuilla olevien teemojen ja tehtävien käsittelyyn lapsen kanssa.

Kun aloitat:

1. Kun käytät netistä ladattavaa Turvavihkoa, printtaa Turvavihko **tulostusohjeiden** mukaisesti ja niittaa sivut yhteen.

2. Varaa lasta varten kyniä – mieluummin **värikyniä**.

3. Lapsi voi tarvita **tulkin** avukseen. On tärkeää, että tulkki on luotettava ja puhuu lapsen omaa äidinkieltä. Lapsella on myös oikeus vaihtaa tulkkia, jos hän jostain syystä haluaa toisen tulkin. Tästäkin on hyvä kertoa selkeästi lapselle.

4. Kerro lapselle selkeästi omasta ja tulkin **salassapidosta**, ja mitä asioita sinun on lain mukaan kerrottava esimerkiksi sosiaalityöntekijälle tai poliisille, ja että keskustelu välillänne on muuten luottamuksellinen. Lapsilla voi jäädä vakaviakin asioita kertomatta, kun he pelkäävät, että ne leviävät tulkin tai työntekijöiden kautta kaikkien tietoon.

- Kerro esimerkiksi; *Minun velvollisuuteni on suojella sinun turvallisuuttasi ja hyvinvointiasi. Jos kerrot minulle vaarasta, joka kohdistuu sinuun tai muihin henkilöihin, minun täytyy kertoa siitä tälle viranomaiselle/taholle. En kerro asiasta esimerkiksi sukulaisillesi tai opettajallesi. Tulkki ei saa kertoa asioistasi eteenpäin kenellekään.*

5. Varaa Turvavihko-työskentelyyn **tarpeeksi aikaa**, ainakin kaksi tapaamiskertaa lapsen kanssa.

Hyvä muistaa:

6. Vihosta voi käsitellä eri osia ja tehtäviä eri päivinä. Kaikkia tehtäviä ei tarvitse tehdä, mutta jokaista teemaa olisi hyvä hieman tarkastella. Voitte palata vihon pariin myöhemmin ja päivittää sitä, sillä lapsen voi olla vaikea hahmottaa monia asioita ensimmäisellä tapaamiskerralla, kun kaikki saattaa tuntua hänestä vielä sekavalta.

7. Lapsen ei ole pakko kertoa mitään, ja häntä ei tule painostaa. Hän ei ehkä vielä luota sinuun tarpeeksi tai voi kokea monesta asiasta keskustelun tabuna tai vain uutena ja hämmentävänä.

8. Vaikkei lapsi haluaisi puhua, voi hänelle silti olla merkittävää kuulla aikuisen kertovan asiasta. Se voi toimia lapselle esimerkkinä siitä, että seksuaalisuus ja väkivalta eivät olekaan tabuja, vaan niistä saa ja voi puhua.

9. Anna vihko lapselle työskentelyn päätteeksi. Vihkoon täytetään muun muassa yhteystietoja, joita lapsi saattaa tarvita, jos hän on yksin ja tarvitsee (keskustelu)apua.

s. 1-2 Tervetuloa Suomeen

Tähän voitte kirjoittaa sinun nimesi ja yhteystietosi, jos olet lapsen elämässä mukana pidemminkin ajan ja ehditte yhdessä Turvavihon parissa työskennellä.

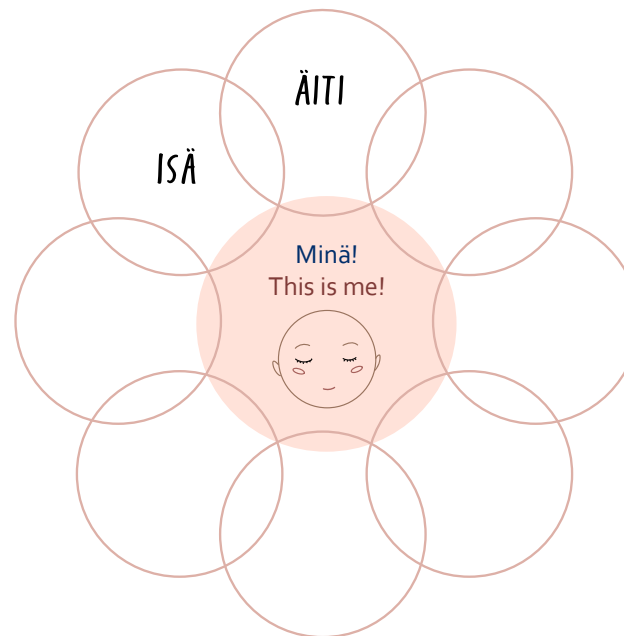
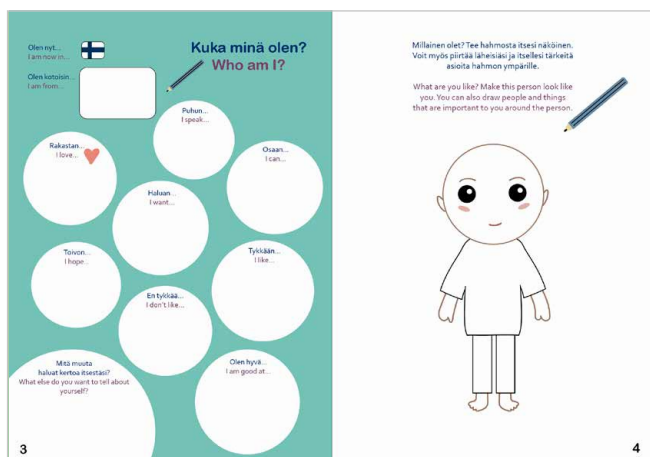
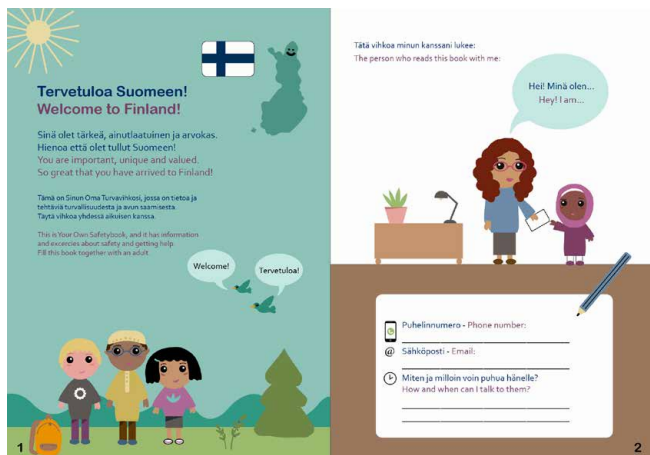
s. 3-4 Kuka minä olen?

Et ehkä vielä tunne lasta kovin hyvin, joten näiden kysymysten avulla sinulla on mahdollisuus tutustua lapseen paremmin. Vastaavasti voit myös kertoa näitä asioita itsestäsi lapselle. Voitte yhdessä piirtää lapsen kotimaan lipun, keskustella mitä kieliä hän puhuu, mistä hän tykkää ja ei tykkää jne.

Jos lapsi piirtää mielellään, hän voi tehdä hahmostaan itsensä näköisen ja piirtää läheisiään tai hänelle tärkeitä asioita hahmon ympärille.

s. 5-6 Nykyhetki & tunteet

Aukeamalla mietitään nykyhetkeä ja Suomeen saapumista. Millaisia asioita lapsi miettii ja miltä hänestä tuntuu? Kaikki tunteet ovat sallittuja. Lasta voi helpottaa se, että sanoitetaan yhdessä sekä huolia että iloisia asioita. Hän voi myös ilmaista sellaisia ajatuksia ja tunteita, jotka eivät kuvasta iloa eikä surua. Näitäkin voitte kirjoittaa yhdessä muistiin, esimerkiksi vihon lopussa oleville tyhjille sivuille.

s.7-8 Minulle tärkeät ihmiset

Tässä osiossa mietitään, keitä turvallisia aikuisia lapsen elämässä on. Tähän voi kirjoittaa vanhempien, sukulaisten tai muiden tuttujen nimiä, jotka ehkä tulivat lapsen kanssa Suomeen tai jäivät kotimaahan. Kysymykset herättelevät miettimään turvallisen aikuisen merkitystä. Jos lapsi haluaa, hän voi myös koota tähän yhteen kaikkien hänelle tärkeiden aikuisten yhteystiedot. Lisäksi voidaan miettiä, onko lapselle tullut uusia kavereita tai tuttavuuksia tässä ajassa mitä hän on ollut Suomessa.

On hyvä ottaa huomioon, että lapsen lähiaikuiset voivat kohdella häntä huonosti tai väkivaltaisesti, tai että lapsella ei välttämättä ole tärkeitä pitämäänsä aikuisia.

Ympyröihin voi myös kirjoittaa ja piirtää lapselle tärkeitä muita lapsia, tai vaikka eläimiä ja esineitä, jotka tuovat hänelle turvaa.

s. 9-16 Ammattilaisten esittely ja yhteystietojen täyttäminen

Ammattilaisten yhteystietojen täyttämisessä voitte harkita, onko lapsen mahdollista käydä sinun, jonkun muun henkilön kanssa tai yksin tapaamassa ja tutustumassa eri ammattilaisiin. Näin hän saisi yhteystietoja täyttäessä samalla konkreettisen käsityksen ammattilaisista ja siitä missä heidän työpiisteensä ovat. Tulevaisuuden kannalta kynnys heidän luokseen menemisestä ja heidän kanssaan keskustelusta myös madaltuisi.

"Monia ammatteja ei välttämättä ole lähtömaassa ollenkaan ja ne voivat olla aivan vieraita. Hyvä on huomioida, että muissa maissa tiettyihin ammatteihin saattaa liittyä vahva stigma. Esim. psykologilla käy vain "hullut", poliisiin ei voi luottaa jne. Samalla kun ammatteja käydään läpi, on tärkeää sanoittaa lapselle mitä nämä ammatit Suomessa tarkoittaa." - Suomeen alaikäisenä yksin tullut -

Erityisesti poliisi voi herättää lapsessa paljon tunteita ja ajatuksia. Lapsi saattaa vastustaa, pelätä tai vihata poliisia ja hänellä saattaa olla lähtömaassaan negatiivisia kokemuksia poliisin toiminnasta. On tärkeää kertoa lapselle, että Suomessa poliisi ei esimerkiksi vainoa ihmisryhmiä, vaan heidän tehtävänä on auttaa ihmisiä ja puuttua lainvastaiseen toimintaan.

s. 17–18 Lapsen oikeudet

"Oikeudet voivat olla täysin vieraita, eikä niitä voi liikaa korostaa. Monilla voi olla kokemus, että lapsilla ei ole mitään oikeuksia."

- Suomeen alaikäisenä yksin tullut -

Tässä kohdassa voitte yhdessä katsoa esimerkiksi YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksesta, millaisia oikeuksia lapsilla on Suomessa. Voit korostaa sitä, että Suomessa on lainvastaista satuttaa ketään ja että kenelläkään, myöskään omilla perheenjäsenillä, ei ole oikeutta satuttaa lasta.

s. 19–22 Turva

Turvallisuus on kaiken perusta. Ellei lapsi koe oloaan turvalliseksi, hänen voi olla vaikea kertoa omassa elämässään tapahtuneista asioista ja käsitellä esimerkiksi väkivaltakokemuksiaan aikuisen kanssa.

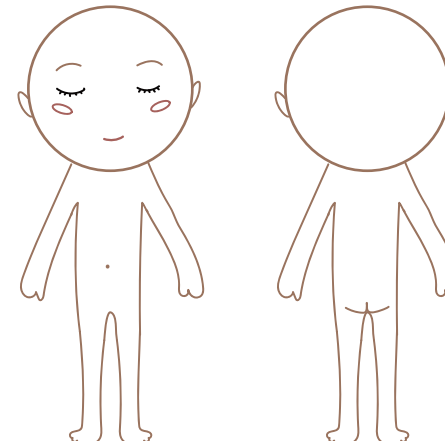
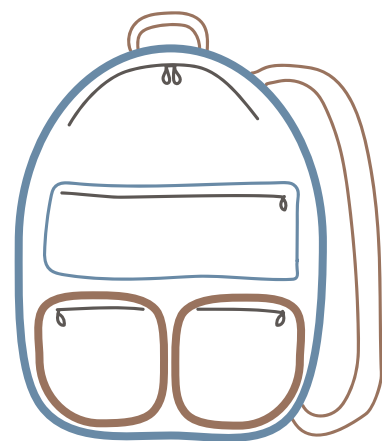
Traumatisoituneille lapsille turvallisuuden tunne voi olla täysin vieras, ja siksi on hyvä käyttää muita sanoja – esimerkiksi hyvä olo tai miellyttävä hetki. Lapset osaavat usein herkästi tunnistaa, milloin tilanne on hyvä ja turvallinen tai pelottava ja turvaton, vaikka turvallisuus-sana olisikin outo. Lähde: TP8

Turvapaikka-tehtävä

Tehtävän tarkoitus on auttaa lasta hahmottamaan, missä hän tuntee olonsa turvalliseksi, ja mitkä tekijät tekevät ympäristön turvalliseksi. Oman mielen sisäinen turvapaikka on hyvä sanallistaa tai piirtää, jotta sen muistaa myöhemminkin ja siitä voi hakea lohtua ja turvaa.

Turvareppu-tehtävä

Tehtävän ajatus on, että lapsella on aina mukanaan turvataitojen reppu. Tehtävässä mietitään yhdessä, millaisia asioita lapsi tarvitsee eri tilanteissa ja mitkä asiat auttaisivat, kun lasta pelottaa, nolottaa tai häntä kiusataan.

s. 23–24 Tunteet

Tehtävä ohjaa miettimään millaisia omia ja toisten tunteita lapsi jo tunnistaa. Lasta voi pyytää miettimään ja listaamaan kaikki erilaiset tunteet, jotka hän tietää. Lapsi voi lisäksi piirtää muita tunteita vihon lopussa oleville tyhjille sivuille.

Tunteiden lisäksi voit lapsen kanssa miettiä seuraavia kysymyksiä:

- Mitkä kaikki asiat vaikuttavat tunteisiin?
- Miten tapahtumat, omat ajatukset, ja se mitä muut sanovat muokkaavat omia tunteita?
- Mikä vaikuttaa siihen, että voisin olla useammin iloinen?

s. 25–26 Miten toimit, jos olet kokenut tai koet väkivaltaa?

Tämä on ensimmäinen osio, joka käsittelee väkivaltaa. Voit ensin kysyä lapselta, mitä hän ajattelee väkivallan tarkoittavan.

Pystysuunnassa oikealla olevaa janaa voi käyttää moniin tarkoituksiin, muun muassa hyvinvoinnin mittarina. Voit miettiä lapsen kanssa, missä kohtaa mittaria hän voisi tällä hetkellä olla ja miksi.

s. 27–28

Turvallinen/Turvaton kosketus

On hyvä tiedostaa, että tämä aihe saattaa olla lapselle outo ja uusi. Hän ei ole ehkä koskaan puhunut tällaisista asioista kenenkään kanssa. On hyvä painottaa sitä, että näistä asioista on lupa Suomessa puhua.

Tässä kohtaa on myös tärkeä painottaa sitä, että esimerkiksi lääkäri ja terveydenhoitaja voivat joissain tilanteissa lapsen luvalla koskea eri kehonosiin, myös alusvaatteiden alla oleville alueille.

Vasemman reunan mittaria voi taas hyödyntää, esimerkiksi kysymällä mikä kosketus olisi lapsen mielestä mittarin ylä- tai alalaidassa.

Oikean sivun kuvaa värittäessä koko hahmoa ei ole pakko värittää mustalla ja vihreällä, vaan alueet, joista lapsi ei osaa päättää, voi värittää kolmannella värillä tai jättää värittämättä. Tehtävää tehdessä on hyvä keskustella yhdessä, mitä ajatuksia lapsella tehtävästä herää.

s. 29–30

Turvallisesti/Turvattomasti netissä

Tässä kohtaa lapselta voi kysyä onko hän kohdannut jotain hämmäntävää tai pelottavaa netissä. On hyvä, että itse tiedät mm. grooming-ilmiöstä ja voit keskustella siitäkin lapsen kanssa. Katso esim. **Suojellaan Lapsia ja Pelastakaa Lapset: Grooming lasten silmin**

Voit tarvittaessa näyttää lapselle, miten estetään (block) ja ilmiannetaan (report) häiritsevät henkilöt ja sisällöt sekä rohkaista kertomaan aikuiselle aina, kun joku henkilö tai sisältö tuntuu oudolta tai pelottavalta. Vasemman sivun mittaria voi taas käyttää hyödyksi esimerkiksi kysymällä lapselta mitä eri nettikoke-muksia hän laittaisi mittarin ylä- ja alalaitaan.

s. 31–32 Mitä teen?

Tällä aukeamalla keskitytään sen käsittelyyn, miten lapsi toimii nähdessään tai kokiessaan jotain uhkaa-vaa, väkivaltaista, outoa tai vaarallista. Lapsen kanssa voi esimerkiksi jutella erilaisista tilanteista (vaikka va-semman reunan kuvien mukaan) ja kysyä kenelle hän voisi jutella asiasta, jos hän sellaista kokisi tai näkisi. Lisäksi voidaan palata lapsen omiin tärkeisiin ihmi-siin sekä ammattilaisiin ja sillä tavoin tehdä helpoksi yhteystietojen ja turvallisten aikuisten löytäminen.

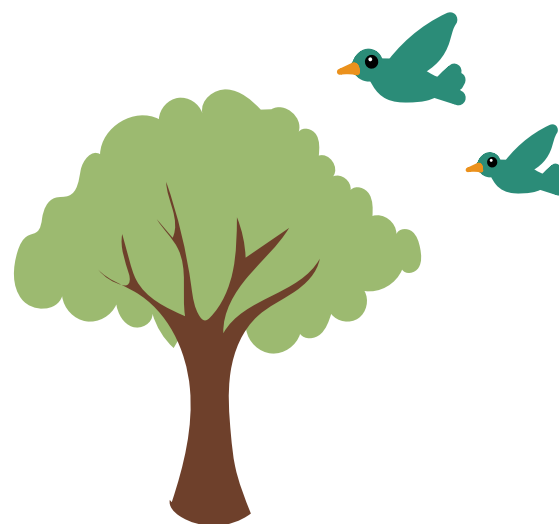
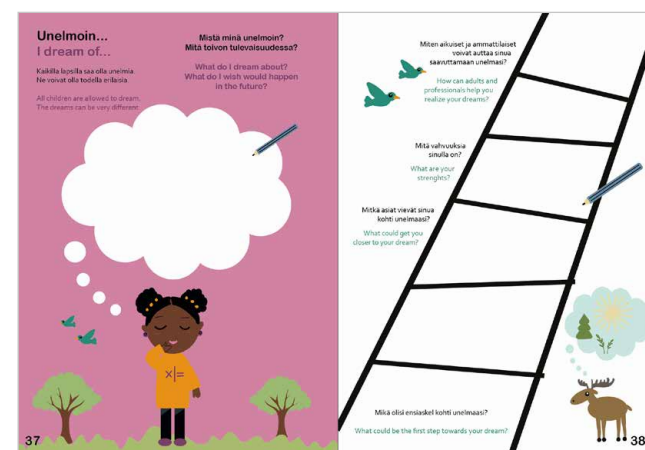
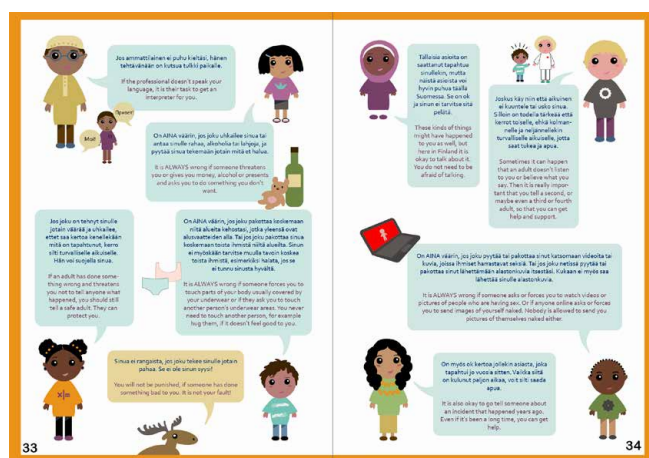
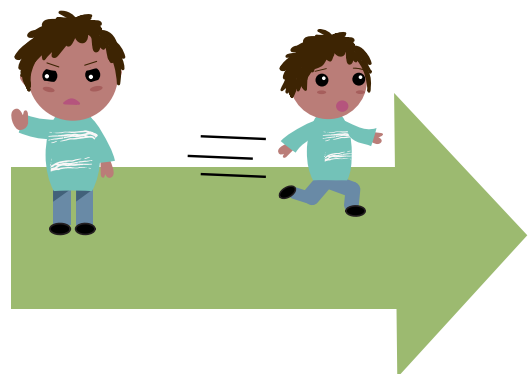
s. 33–34 Lapset kertovat

Tällä aukeamalla jokainen Turvavihossa esiintyvä lapsi kertoo jonkun tärkeän asian. Voit kysyä lapselta, mitä hän ajattelee kerrotuista asioista.

s. 35–36 Kun haluan jutella...

On hyvä myös mainita siitä, että ammattilaisen kanssa keskusteluun mukaan voi ottaa myös esimerkiksi oman tärkeän aikuisen, sisaruksen tai kaverin, jolle on jo asiasta kertonut.

Keskustelun aloittaminen ei ole aina helppoa. Voitte lapsen kanssa yhdessä miettiä erilaisia tapoja aloittaa keskustelu itselle vaikeista asioista joko ammattilaisten tai omien turvaihmissen kanssa. Kirjoittakaa laatikkoon yhdessä nettisivu ja /tai numero, josta lapsi voi tarvittaessa saada apua.

s.37–38 Unelmoin...

On tärkeää kannustaa lasta unelmoimaan. Tikapuille voi kirjoittaa vastauksia kysymyksiin tai ihan vapaasti muita unelmiin liittyviä asioita. Ne voivat olla myös pieniä tavoitteita kohti isompaa päämäärää.

Voitte aloittaa tätä tehtävää yhdessä ja lapsi voi halutessaan jatkaa yksin. Jossain vaiheessa voit sitten lapsen kanssa tähän vielä palata.

On myös tärkeää, että esimerkiksi väkivaltaa ja traumaattisia kokemuksia käsittelevien tehtävien jälkeen palataan nykyhetkeen ja huomio positiivisiin ja hyvää oloa tuottaviin asioihin. Apuna voi käyttää tässä tehtävässä esitettyjä kysymyksiä omista vahvuuksista tai unelmista.

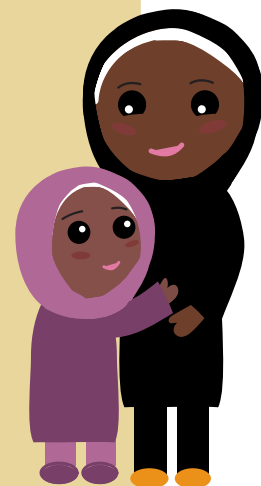
s. 39–40 Kiitos!

Tälle sivulle voi kirjoittaa ajatuksia vihon sisällöstä sekä mitä kaikkea uutta lapsi on oppinut. Vihon lopussa on myös tyhjiä sivuja, joille voi vapaasti kirjoittaa tai piirtää.

Työskentelyn lopuksi

Aina työskentelyn päätteeksi, oli se sitten muutaman tehtävän jälkeen tai koko Turvavihko-työskentelyn päätyttyä, on hyvä jättää yhteistä aikaa rauhoittumiseen ja käsitellyn asian sulatteluun. Lapsesta voi tuntua mukavalta myös se, että aikuinen kiittää häntä yhteisestä hetkestä. On tärkeää korostaa lapsen selviytymistä ja hänen voimavarojaan. Jokainen luottamuksellinen ja turvallinen kohtaaminen voi voimaannuttaa lasta ja auttaa häntä hänen oman elämäntarinansa kokoamisessa sekä asioiden käsittelyssä.

Suuri kiitos kaikille materiaalien kehittämiseen osallistuneille! Toivotamme sinulle merkityksellistä ja antoisaa Turvavihko-työskentelyä!

Linkit muihin materiaaleihin

Barnahus.fi

Barnahus-hankkeen koulutukset: <https://barnahus.fi/tapahtumatallenteet/>
Barnahus työkalu keskusteluun lapsen tai nuoren kanssa väkivaltaepäilystä
<https://barnahus.fi/tyokalu-keskusteluun-lapsen-tai-nuoren-kanssa-vakivaltaepailysta/>

TP8 Kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelman toimenpide nro 8 raportti (julkaisuprosessissa).

Lanzaroten toimeenpanosopimus

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164029/STM_2022_8_J.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Väkivallaton lapsuus

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161899/STM_2019_27_J.pdf?sequence=4&isAllowed=y

THL – lomakkeet väkivallan kirjaamiseen ja kartoittamiseen

<https://thl.fi/fi/web/vakivalta/tyon-tueksi/lomakkeet-vakivallan-kirjaamiseen-ja-kartoittamiseen>

Lapsen oikeudet

<https://www.lapsenoikeudet.fi/>
https://lapsiasia.fi/documents/25250457/41743419/Tunnetko+lapsen+oikeudet+suomi+2020.pdf?__cf_chl_tk=bpuG79ePPQOFuawpml2vfHhLg4BuwUPDxEt0rdoU4TM-1676378921-0-gaNycGzNcTA

Seksuaaliväkivalta

Pesäpuu ry – Seksuaaliväkivalta – kertominen, auttaminen ja ennaltaehkäisy (2022)
<https://pesapuu.fi/wp-content/uploads/2022/10/Seksuaalivakivalta-kertominen-auttaminen-ja-ennaltaehkaisy-verkkoversio.pdf>
Animaatio: <https://youtu.be/YEQdlojrUvM>

Kiko ja käsi -materiaalit

Kirja <https://rm.coe.int/kiko-and-the-hand-book-fin/1680a89482>
Training for trainers' manual <https://rm.coe.int/kiko-and-the-hand-tot-master-copy-eng/1680a0855c>
Alusvaatesääntö <https://rm.coe.int/kiko-guidelines-fin/1680a89485>

Netissä tapahtuva seksuaaliväkivalta

Kiko ja Moniminä -materiaalit
<https://www.suojellaanlapsia.fi/post/kiko-ja-monimina>
Pelastakaa Lapset – Mun keho mun rajat – opas
<https://www.pelastakaalapset.fi/uutiset/pelastakaa-lapset-julkaisee-mun-keho-mun-rajat-oppaan-nuorille-alastonkuvien-jakamisesta-ja-seksuaalissavyytteisesta-viestittelystä/>
Pelastakaa Lapset – Nettivihje materiaalit:
<https://www.pelastakaalapset.fi/kehittamis-ja-asiantuntijatyo/nettivihje-ja-seksuaalivakivallan-ennaltaehkaisy/materiaalipankki/nettivihje-materiaalit/>
Pelastakaa lapset – USRA-hanke – perheenä Suomessa
<https://www.pelastakaalapset.fi/kehittamis-ja-asiantuntijatyo/pakolaisuus-ja-lapset-liikkeella/usra-perheena-suomessa-hanke/>
Pelastakaa lapset – Grooming lasten silmin
https://pelastakaalapset.s3.eu-west-1.amazonaws.com/main/2021/05/06153034/grooming_lasten_silmin_2021.pdf
Suojellaan lapsia – Nettiväkivallasta materiaalia
<https://www.suojellaanlapsia.fi/aineistopankki>

Henkinen väkivalta

Ensi- ja turvakotien liitto – Uskalla nähdä! Työkalupakki ammattilaisille lapsen kohdistuvan henkisen väkivallan kohtaamiseen ja siihen puuttumiseen
<https://ensijaturvakotienliitto.fi/tukea-ammattilaiselle/perhe-ja-lahisuhdevakivalta/henkinen-vakivalta/>

Turvataidot

Väestöliitto – Turvataidot
<https://www.vaestoliitto.fi/ammattilaiset/lasten-kehotunnekasvatus/hyvinvointi/turvataidot/>
Väestöliitto – Turvataitojulistet selkosuomella
https://www.vaestoliitto.fi/uploads/2020/11/987d8053-a3_turvataitojulistet_selkosuomi_2020.pdf
Stakes – Turvataitoja lapsille
<https://peda.net/jyu/okl/ryhmat/hyvo-16/h/turvakasvatus:file/download/f754f11f5566f59673aaa455d7feea-Oed040950f/lajunenturvakasvatus.pdf>
Ensi- ja turvakotien liitto – Turva10
<https://ensijaturvakotienliitto.fi/wp-content/turva10-ota-turvallisuus-puheeksi/#/id/5ea826f2cb7fb1112d27ca0a>
Pelastakaa Lapset – Kehoni on Minun -hanke
<https://www.pelastakaalapset.fi/ajankohtaista/kampanjat/kehoni-on-minun/>
Nettiturvakoti – Turvasuunnitelmat
<https://nettiturvakoti.fi/nain-haet-apua/turvasuunnitelmat/#turvasuunnitelma-lapsi-ja-nuori>
Jyväskylän kaupunki – Turvataitoharjoituksia kouluihin
<https://peda.net/jyvaskyla/poske/opspedagogisetmateriaalit/hyvinvoinnin-vuosikello/turvataitojen-ooppimateriaalit/opetusmateriaalit-ja-tehtavat6/turvataidot.pdf?file/download/49251bc66a856840113797e208a3f0488bfec96a/TUR-VATAIDOT%20JKL.pdf>
THL – Väkivallan ehkäisy
<https://thl.fi/fi/web/vakivalta/vakivallan-ehkaisy>
Tell someone you trust (eng.)
<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168048bb6e>
Oulun kaupunki – Turvataitokasvatus. Materiaaleja mm. vanhemmille eri kielillä, mukaan lukien Turvataitojen supersankariksi englanniksi, somaliksi ja dariksi. <https://www.ouka.fi/oulu/turvataitokasvatus>

Turvapaikanhakijat ja pakolaiset

Pelastakaa Lapset – Materiaalipankki: Toiminnallisia menetelmiä pakolaistaustaisten lapsiperheiden kanssa työskentelyyn
<https://pelastakaalapset.s3.eu-west-1.amazonaws.com/main/2022/11/11135159/materiaalipankki-toiminnallisia-menetelmia-pakolaistaustaisten-lapsiperheiden-kanssa-tyoskentelyyn.pdf>
THL – PALOMA-koulutus: Ilmainen verkkokoulutus pakolaisten mielenterveyden ja hyvinvoinnin kokonaisvaltaiseksi edistämiseksi. <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyon-tueksi/paloma-koulutus>
THL – Muistilista – Maahanmuuttajat lastensuojelun asiakkaina
<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/maahanmuuttajat-lastensuojelun-asiakkaina>
THL – Verkkokoulutus antirasismista ammattilaisille <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyon-tueksi/verkkokoulutus-antirasismista-ammattilaisille>
THL – Pakolaistaustaiset lapset ja ilman huoltajaa tulleet alaikäiset https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuuri-nen-moninaisuus/maahanmuutto-ja-hyvinvointi/maahanmuuttaneiden-mielenterveys/pakolaisuus-ja-mielenterveys/pakolaistaustaiset-lapset-ja-ilman-huoltajaa-tulleet-alaikaiset#Ilman_huoltajaa_tulleet
THL – Turvapaikan hakijat – videosarja
<https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/maahanmuutto-ja-hyvinvointi/turvapaikanhakijat/turvapaikanhakijan-alkuterveystarkastus>